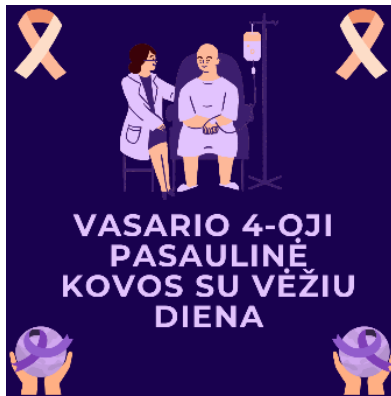

Kasmet vasario 4-ąją minima Pasaulinė kovos su vėžiu diena

Vėžys – piktybinis navikas, kuriam būdingas nekontroliuojamas liguistai pakitusių ląstelių dauginimasis, jų gebėjimas naikinti gretimus audinius ir plitimas į kitas kūno vietas. Pažeidžiama organų sandara, sutrinka jų veikla.

Lietuvoje serga apie 70 000 gyventojų, iš jų kasmet miršta daugiau kaip 8000. Kasmet šalyje užregistruojama apie 17 000 naujų vėžio atvejų. Navikinį procesą susidaryti skatina kancerogeninės medžiagos, radioaktyvioji ir ultravioletinė spinduliuotė, kai kurie virusai, hormonai, vyresnis amžius, įtakos turi ir paveldimumas. Netinkama mityba (gausus riebalų, ypač gyvulinių, mažas vaisių, daržovių, grūdinių augalų vartojimas) taip pat gali skatinti susiformuoti vėžiui. Alkoholio vartojimas susijęs su burnos ertmės, ryklės, stemplės, gerklų, kepenų vėžiu, rūkymas – su plaučių vėžiu.

Navikai gali būti gerybiniai ir retai kelia grėsmę gyvybei. Jie linkę augti gana lėtai ir neplinta į kitas kūno dalis ir audinius, taip pat susideda iš ląstelių, gana panašių į normalias organizmo ląsteles. Jie kelia riziką sveikatai tik tuo atveju, jei užauga labai dideli, kelia diskomfortą žmogui arba lokalizuojasi ten, kur gali spausti kitus organus, pavyzdžiui, gerybinis smegenų navikas augdamas gali spausti smegenis į kaukolės kaulą. Piktybinis navikas atsiranda dėl genetinių pažeidimų (mutacijų) ir chromatino pakitimų (epimutacijų), veikiančių ląstelių augimo reguliavimą – normalus audinys pakinta ir pradeda nekontroliuojamai vešėti, procesą skatina gretimų audinių uždegiminės ir ląstelių dalijimąsi skatinančios reakcijos, imuninių ląstelių funkcijų transformavimasis iš naikinančių į augimą palaikančias. Piktybinis navikas auga kur kas greičiau nei gerybinis ir plinta bei naikina greta esančius audinius. Šių navikų ląstelės gali atsiskirti nuo pirminio naviko ir per kraują ar limfą išplisti kitose kūno dalyse, kur toliau dalijasi ir auga. Negydomi navikai gali peraugti į kitus aplinkinius audinius arba išplisti į kitas kūno vietas per kraują ar limfinę sistemą. Toks procesas yra vadinamas metastazėmis ir leidžia identifikuoti vėžinės ligos sunkumo laipsnį.

Vėžys lydėjo žmoniją nuo priešistorinių laikų, jo sukeltų pakitimų randama dinosauro kaukolėse, Senovės Egipto mumijose. XVIII amžiuje daugėjant žinių apie žmogaus organizmą ir sparčiai plėtojantis chirurgijos mokslui, atrasta bei aprašyta daug operacijų metodų. XX a. antroje pusėje atrasti pirmieji chemoterapiniai vaistai. XXI amžiuje nustatyti nauji naviko ląstelių taikiniai - vėžio atsiradimą, augimą ir plitimą veikiančios molekulės, pagal kurias sukurtos naujos vaistų grupės. Sveikas gyvenimo būdas – reguliarus fizinis aktyvumas, sveikatai palanki mityba, žalingų įpročių atsisakymas – tai prielaidos nesirgti. Rūpinimasis savimi apsaugo nuo ligų atsiradimo.

Lietuvoje vykdomos šios vėžio prevencijos programos: gimdos kaklelio, krūties, prostatos ir storosios žarnos. Minint Pasaulinę kovos su vėžiu dieną gyventojai kviečiami atkreipti dėmesį į organizme vykstančius pakitimus ir pasitikrinti sveikatą. Kuo greičiau liga bus nustatyta, tuo didesnė tikimybė pasveikti.

Parengta pagal Nacionalinio vėžio instituto (NVI), onkologija.lt, Pagalbos onkologiniams ligoniams asociacijos (POLA) ir Sveikatos apsaugos ministerijos (SAM) informaciją.